

Piotr Milc

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

Ramy prawne oraz rekomendacje Biblioteki Narodowej dotyczące działalności bibliotek podczas pandemii COVID-19 w Polsce

Streszczenie: Pandemia SARS-CoV-2 zmieniła wszystkie obszary życia społecznego. Odcisnęła też swoje piętno na działalności bibliotek, zmieniając utrwalone nawyki zarówno pracowników, jak i czytelników. Artykuł przedstawia najważniejsze przepisy prawne oraz rekomendacje Biblioteki Narodowej, które miały wpływ na organizację pracy bibliotek naukowych i publicznych w Polsce w latach 2020-2022.

Słowa kluczowe: pandemia COVID-19, biblioteki, regulacje prawne.

Pierwsze sygnały o możliwej pandemii nowego wirusa pojawiły się w Polsce na początku 2020 r. Rozwijająca się w szybkim tempie nowa nieznana choroba dziesiątkowała ludzi najpierw w dalekiej Azji, ale wraz z rozwojem ognisk w Europie, a szczególnie we Włoszech, realnym stało się zagrożenie rozwoju epidemii także w Polsce. Choroba COVID-19 mocno wpłynęła na wszystkie aspekty życia. Pierwsze symptomy nowej choroby pojawiły się nad Wisłą z początkiem marca 2020 r. i w ciągu dwóch tygodni doprowadziło to do zastosowania pierwszych prewencyjnych obostrzeń. Ograniczenia w działalności gospodarczej i kulturalnej oraz w przemieszczaniu się i korzystaniu z miejsc publicznych służyły ochronie ludności i spowolnieniu rozprzestrzeniania się wirusa. Wśród instytucji dotkniętych restrykcjami znalazły się również biblioteki. Zarówno kontakty pracowników bibliotek z czytelnikami, jak i książki jako przedmioty, z którymi miało kontakt wiele, często nieznanych sobie bliżej osób, mogły stanowić potencjalne zagrożenie dla zdrowia i życia, a także być nośnikiem wirusa. Z tego też powodu działalność bibliotek w okresie pandemii COVID-19 była mocno ograniczona.

Funkcjonowanie placówek regulowały przede wszystkim rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów i Ministra Zdrowia, a precyzowały i dookreślały je rekomendacje Biblioteki Narodowej. Choć pierwotne obostrzenia wprowadzono na okres dwóch tygodni, ostatecznie zniesione zostały dopiero po ponad dwóch latach.

Pierwsza fala i kwarantanna społeczna

14 marca 2020 r. wprowadzono w Polsce stan zagrożenia epidemicznego¹, a następnie stan epidemii². Został on zniesiony 16 maja 2022 r., a obowiązywać zaczął ponownie stan zagrożenia epidemicznego³. Zasady bezpieczeństwa przez ostatnie dwa lata, w tym te dotyczące funkcjonowania bibliotek, były wielokrotnie zmieniane.

Rozporządzenie wprowadzające stan zagrożenia epidemicznego, opublikowane w dniu 14 marca 2020 r., w paragrafie 5 (ust. 1, pkt 2) nakazywało ograniczenie działalności bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostałej działalności związanej z kulturą (ujętej w Polskiej Klasyfikacji Działalności w dziale 91.0). Zapis ten został dookreślony w paragrafie 6: „Ograniczenia, o których mowa [...] polegają na całkowitym zakazie prowadzenia wymienionych w tych przepisach rodzajów działalności”. Wprowadzenie wskazanych przepisów było potwierdzeniem stanu faktycznego, bowiem już wcześniej, decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego⁴ zamknięte zostały wszystkie biblioteki i instytucje kultury w Polsce, a Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego ograniczyło działalność szkół wyższych⁵. Podobne rozporządzenia wydali ministrowie nadzorujący inne typy szkolnictwa wyższego w kraju – uczelnie medyczne, wojskowe, morskie i artystyczne. Pierwsze decyzje podjęte zostały na okres dwóch tygodni od 12 do 25 marca 2020 r. Powyższe zapisy dotyczące ograniczenia funkcjonowania bibliotek utrzymane zostały w *Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 20 marca o wprowadzeniu stanu epidemii* (por. § 6 ust. 1 pkt 2). Tym samym czasowe zamknięcie placówek bibliotecznych, pierwotnie wprowadzone na dwa tygodnie, zostało przedłużone bezterminowo. Również kolejne Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów, wydane pod koniec marca, utrzymało ten zapis (por. § 8 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia⁶).

16 kwietnia 2020 r. wszedł w życie nakaz zakrywania ust i nosa przy pomocy maseczek, przyłbic lub części odzieży⁷. Obowiązywał on zarówno w przestrze-

¹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego, Dz. U. 2020, poz. 433.

² Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii, Dz. U. 2020, poz. 491.

³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 maja 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2022, poz. 1025.

⁴ #Koronawirus: Zawieszenie działalności instytucji kultury i placówek szkolnictwa artystycznego, 2020, <https://www.gov.pl/web/kultura/zawieszenie-dzialalnosci-instytucji-kultury-i-placowek-szkolnictwa-artystycznego> [dostęp: 2022-04-12].

⁵ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, Dz. U. 2020, poz. 405.

⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2020, poz. 566.

⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2020, poz. 658.

ni otwartej, jak i w obiektach zamkniętych o charakterze publicznym. Tego samego dnia, podczas konferencji prasowej, zapowiedziano etapy stopniowego przywracania działalności poszczególnych gałęzi życia społecznego. Otwarcie niektórych placówek kultury, w tym bibliotek przewidziane zostało w Etapie II, którego data wejścia w życie początkowo nie została sprecyzowana⁸. Pierwsze symptomy nowego reżimu sanitarnego w organizacji działalności instytucji kulturalnych nakreślił Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego w komunikacie, który ukazał się 30 kwietnia 2020 r.⁹ Minister podkreślał w nim m.in., że możliwość otwarcia biblioteki nie jest równoznaczna z nakazem wznowienia działalności, a każda decyzja w tej sprawie powinna być sprawą rozpatrywaną indywidualnie i w oparciu o stosowne porozumienia dyrekcji placówki i właściwych organów sanitarnych.

Nowa normalność

Nowa normalność dla bibliotek przyszła wraz z wydaniem *Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii*. Dopuszczało ono otwarcie placówek kulturalnych, w tym bibliotek, od dnia 4 maja 2020 r. jednak z zachowaniem pewnych zasad sanitarnych, takich jak określone limity odwiedzających, zachowywanie dystansu, dezynfekcja rąk oraz zakrywanie ust i nosa. Zasady te szczegółowo przedstawiła Biblioteka Narodowa wydając rekomendacje dotyczące organizacji pracy bibliotek od 4 maja 2020 r.¹⁰ Określono w nich, że „decyzję o otwarciu biblioteki podejmuje dyrektor w porozumieniu z organizatorem po konsultacji z sanepidem”, a jej wydanie uzależnione jest od stopnia przygotowania placówki do realizacji usług w reżimie sanitarnym. Jako pierwsze do otwarcia rekomendowano jedynie wypożyczalnie, tak aby zminimalizować czas przebywania czytelników w pomieszczeniach bibliotecznych. Zalecano również, tam gdzie to możliwe, wprowadzenie bezobsługowego systemu zwrotów i wypożyczeń materiałów bibliotecznych. Sugerowano również objęcie zwracanych materiałów kwarantanną, podczas której książki i inne dokumenty nie byłyby dostępne do wypożyczenia dla kolejnych czytelników, a ich kontakt z pracownikami biblioteki byłby ograniczony do minimum. Początkowo rekomendowany okres kwarantanny wynosił siedem dni, a następnie został skrócony do trzech¹¹. Zwracano również uwagę na konieczność zabezpieczania pracowników bibliotek, poprzez wyposażenie

⁸ *Nowa normalność: etapy znoszenia ograniczeń związanych z COVID-19*, 2020, <https://www.gov.pl/web/koronawirus/nowa-normalnosc-etapy> [dostęp: 2022-04-12].

⁹ *Wznowienie działalności niektórych instytucji kultury*, 2020, <https://www.gov.pl/web/kultura/wznowienie-dzialalnosci-niektorych-instytucji-kultury> [dostęp: 2022-04-12].

¹⁰ *Od 4 maja można otwierać biblioteki*, 2020, <https://bn.org.pl/aktualnosci/3971-od-4-maja-mozna-otwierac-biblioteki.html> [dostęp: 2022-04-12].

¹¹ *Skrócenie okresu kwarantanny książek w bibliotekach do 3 dni*, 2020, <https://bn.org.pl/aktualnosci/3978-skrocenie-okresu-kwarantanny-ksiazek-w-26nbspbibliotekach-do-3-dni.html> [dostęp: 2022-04-12].

ich w materiały ochronne – maseczki lub przyłbice, rękawiczki i płyn dezynfekujący. Zalecono regularne wietrzenie pomieszczeń bibliotecznych i częstą dezynfekcję powierzchni dotykowych, a także oddzielenie przestrzeni czytelniczej od strefy przeznaczonej do pracy bibliotekarzy przy pomocy przesłony ochronnej (np. pleksi).

Pierwsza fala epidemii w Polsce przyniosła znaczące zmiany i ograniczenia, które skutkowały także zmianą organizacji pracy w ciągu następnych dwóch lat. Wraz z wprowadzaniem kolejnych etapów luzowania obostrzeń dopuszczone zostało korzystanie z czytelni. W związku z powyższym Biblioteka Narodowa przygotowała kolejne zalecenia.¹² Rekomendowano m.in. zachowanie bezpiecznych odległości pomiędzy użytkownikami, stosowanie środków ochrony osobistej, dezynfekcję powierzchni i blatów oraz wietrzenie pomieszczeń. W dalszym ciągu jednak kładziono nacisk na to, aby priorytetem były wypożyczenia do domu, a z czytelni korzystano tylko wówczas, kiedy jest to niezbędne. Zwracano również uwagę na ograniczanie kontaktów starszych pracowników bibliotek z czytelnikami.

Druga i trzecia fala epidemii

Kolejne zmiany w działalności bibliotek wymuszone były drugą falą epidemii, której szczyt przypadł na jesień 2020 r. Pierwsze zmiany wprowadzono już 24 października 2020 r., kiedy to cała Polska objęta została tzw. „czerwoną strefą sanitarną”. W uaktualnionych instrukcjach Biblioteki Narodowej ponownie znalazły się m.in. sugestie, aby chronić pracowników w wieku powyżej 60 lat przed bezpośrednim kontaktem z czytelnikiem, utrzymać lub wprowadzić pracę zdalną, tam gdzie jest to możliwe i charakter prac na to pozwala. Kolejny raz przypominano również o możliwości zdalnego kontaktu z użytkownikiem, jak również udostępniania cyfrowych zasobów w postaci baz danych i bibliotek cyfrowych¹³. 6 listopada 2020 r. opublikowane zostało *Rozporządzenie Rady Ministrów zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii*. Zawarte w nim przepisy stanowiły, że „do dnia 29 listopada 2020 r. ustanawia się ograniczenie prowadzenia działalności przez biblioteki publiczne i naukowe, instytucje kultury oraz inne podmioty działające na podstawie przepisów ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2020 r. poz. 902) polegające na zakazie: 1) udostępniania zbiorów publiczności, 2) organizacji wydarzeń z udziałem publiczności – z wyłączeniem działań prowadzonych za pomocą środków bezpośredniego porozumiewania się na

¹² Rekomendacje Biblioteki Narodowej dotyczące otwarcia czytelni w bibliotekach, 2020, <https://bn.org.pl/aktualnosci/3993-rekomendacje-biblioteki-narodowej-dotyczace-otwarcia-czytelni-w-bibliotekach.html> [dostęp: 2022-04-12].

¹³ Rekomendacje BN dotyczące funkcjonowania bibliotek podczas epidemii, stan na 24 października 2020 roku, 2020, <https://bn.org.pl/aktualnosci/4035-rekomendacje-bn-dotyczace-funkcjonowania-bibliotek-podczas-epidemii%2C-stan-na-24-pazdziernika-2020-roku.html> [dostęp: 2022-04-12].

odległość”¹⁴. Przepis ten miał wpływ głównie na mniejsze placówki, które ze względów lokalowych lub technicznych nie były w stanie świadczyć usług przy pomocy Internetu. Biblioteka Narodowa w opracowanych rekomendacjach¹⁵ sugerowała wykorzystywanie w działalności różnego rodzaju książkomatów, rezerwowanie terminów wizyt czytelników na konkretne godziny, a następnie przekazywaniu pozycji bibliotecznych bez kontaktu osobistego. Obsługa taka miałaby się odbywać na zewnątrz, bez konieczności wchodzenia do pomieszczeń. Utrzymane zostały również dyspozycje co do trzydniowej kwarantanny materiałów bibliotecznych zwracanych przez czytelników, stosowania środków ochrony osobistej i zachowania bezpiecznej odległości. W zaleceniach znalazła się również poprawa świadomości użytkowników o możliwości skorzystania z zasobów elektronicznych (baz danych, bibliotek cyfrowych i repozytoriów naukowych).

Pod koniec listopada ukazały się nowe przepisy, które regulowały działalność bibliotek w terminie od 29 listopada do 27 grudnia 2020 r.: „prowadzenie przez biblioteki publiczne i naukowe działalności polegającej na udostępnianiu zbiorów jest dopuszczalne pod warunkiem zapewnienia, aby w pomieszczeniu dostępnym dla osób korzystających ze zbiorów biblioteki przebywała jednocześnie nie więcej niż 1 osoba na 15 m² powierzchni takiego pomieszczenia, z wyłączeniem bibliotekarzy. Przed wejściem do biblioteki zamieszcza się informację o limicie osób oraz podejmuje środki zapewniające jego przestrzeganie” (§ 10 ust. 22 Rozporządzenia)¹⁶. Dopuszczono w nich tradycyjną pracę w bibliotece przy zachowaniu odpowiednich środków ostrożności. W zaleceniach opracowanych przez Bibliotekę Narodową po raz kolejny zwrócono uwagę na odpowiednie zabezpieczenie sanitarne, zachowanie dystansu oraz udostępnianie materiałów przede wszystkim poprzez wypożyczenia do domu. W miejscowościach, w których utrzymywał się wysoki poziom zakażeń sugerowano udostępnianie materiałów w sposób bezkontaktowy. Dodatkowo Biblioteka Narodowa wskazywała również na możliwość stosowania preferencyjnych warunków obsługi użytkowników poprzez zwiększenie limitów wypożyczeń, mniej restrykcyjne pobieranie opłat za przetrzymane książki lub umożliwienie ponad regulaminowej liczby prolongat udostępnianych zbiorów. Wskazywano również na zasadność utrzymania dogodnych godzin otwarcia, które minimalizowałyby powstawanie kolejek i niepotrzebny kontakt pomię-

¹⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 listopada 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2020, poz. 1972, 2020.

¹⁵ *Biblioteki publiczne i naukowe zamknięte od 7 listopada. Rekomendacje Biblioteki Narodowej*, 2020, <https://bn.org.pl/aktualnosci/4127-biblioteki-publiczne-i-naukowe-zamkniete-od-7-listopada.-rekomendacje-biblioteki-narodowej.html> [dostęp: 2022-04-12].

¹⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 listopada 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2020, poz. 2091.

dzy użytkownikami bibliotek¹⁷. Wprowadzone przepisy państwowe zostały utrzymane w mocy aż do połowy marca 2021 r.¹⁸

Wiosną 2021 r. przyszła kolejna fala pandemii. Już pod koniec lutego zróżnicowano działalność bibliotek ze względu na wprowadzenie w kraju tzw. stref żółtych i czerwonych w kraju, a 19 marca 2021 r. ukazało się *Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii*¹⁹. Po raz kolejny sprecyzowano w nim, że biblioteki mogą prowadzić działalność jedynie „pod warunkiem zapewnienia, aby w pomieszczeniu dostępnym dla osób korzystających ze zbiorów biblioteki przebywała jednocześnie nie więcej niż 1 osoba na 15 m² powierzchni takiego pomieszczenia, z wyłączeniem bibliotekarzy. Przed wejściem do biblioteki zamieszcza się informację o limicie osób oraz podejmuje środki zapewniające jego przestrzeganie” (§ 9 ust. 23 Rozporządzenia²⁰). Było to *de facto* powtórzenie zasad jakie wypracowano podczas jesienno-zimowej fali epidemii. Po raz kolejny obowiązywał limit odwiedzających, a informacje o ilości osób mogących przebywać w pomieszczeniu należało umieścić w widocznym miejscu przed wejściem do lokalu. Biblioteki, które z różnych względów nie mogły spełnić tych wymogów, a także te, które znajdowały się na terenach szczególnie dotkniętych epidemią mogły pozostać zamknięte²¹. Kolejne zmiany rozporządzeń, adekwatne do zmieniającej się sytuacji epidemicznej w kraju, nie wpływały znacząco na funkcjonowanie bibliotek publicznych i naukowych. Zgodnie z opublikowanymi przez Bibliotekę Narodową 25 marca 2021 r. wytycznymi wypracowane wcześniej procedury postępowania pozostawały nadal aktualne²².

¹⁷ Od 28 listopada można udostępniać zbiory. Rekomendacje Biblioteki Narodowej, 2020, <https://bn.org.pl/aktualnosci/4138-od-28-listopada-mozna-udostepniac-zbiory.-rekomendacje-biblioteki-narodowej.html> [dostęp: 2022-04-12].

¹⁸ Por. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2020, poz. 2316; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 stycznia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 91; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 207; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 lutego 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 267 oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 367.

¹⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 marca 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 512.

²⁰ Tamże.

²¹ *Funkcjonowanie bibliotek publicznych i naukowych do 9 kwietnia*. Rekomendacje Biblioteki Narodowej, 2021, <https://bn.org.pl/aktualnosci/4226-funkcjonowanie-bibliotek-publicznych-i-naukowych-do-9-kwietnia.-rekomendacje-biblioteki-narodowej.html> [dostęp: 2022-04-12].

²² *Obostrzenia w bibliotekach bez zmian*, 2021, <https://bn.org.pl/aktualnosci/4228-obostrzenia-w-bibliotekach-bez-zmian.html> [dostęp: 2022-04-12].

Letnie łagodzenie obostrzeń

Na przełomie maja i czerwca 2021 r. zapowiedziane zostały zmiany, które miały chociaż częściowo przywrócić normalne funkcjonowanie placówek w okresie wakacyjnym. W Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 25 maja 2021 r. dopuszczono organizację spotkań na terenie biblioteki z zachowaniem limitu 15 osób i dystansu przynajmniej 1,5 metra między uczestnikami. Zabronione zostało spożywanie podczas takich spotkań jakichkolwiek posiłków i napojów (por. § 1 ust. 2 lit. k Rozporządzenia²³). Kolejne zmiany nadeszły wraz z rozpoczęciem wakacji. Rada Ministrów w rozporządzeniu z dnia 11 czerwca 2021 r. dopuściła zwiększony limit osób korzystających z biblioteki. „Od dnia 26 czerwca 2021 r. do dnia 31 sierpnia 2021 r. prowadzenie (...) działalności (...) jest dopuszczalne, pod warunkiem zapewnienia, aby w pomieszczeniu dostępnym dla osób korzystających ze zbiorów biblioteki przebywało jednocześnie nie więcej niż 15 osób albo 1 osoba na 10 m² powierzchni takiego pomieszczenia, z wyłączeniem bibliotekarzy. Przed wejściem do biblioteki zamieszcza się informację o limicie osób oraz podejmuje środki zapewniające jego przestrzeganie”²⁴ (§ 1 ust. 4 lit. ze). Pojawiły się również dwie nowości. Pierwszy raz po ponad rocznej przerwie dopuszczona została organizacja spotkań i imprez na terenie biblioteki z zachowaniem odpowiednich zasad sanitarnych. Drugą nowością było wyłączenie z limitu odwiedzających osób, które zaszczepiły się przeciwko COVID-19. W będących reakcją na rozporządzenie rekomendacjach Biblioteka Narodowa, oprócz przypomnienia ogólnych zasad, zwróciła również uwagę na konieczność zasłaniania ust i nosa zarówno przez pracowników, jak i odwiedzających bibliotekę. Zachęcano również do planowania wydarzeń w taki sposób, aby jak najwięcej z nich odbywało się na świeżym powietrzu, bez konieczności wejścia do pomieszczeń zamkniętych²⁵. Choć zasady te miały obowiązywać tylko w czasie szkolnych wakacji, zdecydowano o przedłużeniu ich ważności najpierw do końca września²⁶, a następnie do 29 grudnia 2021 r.

Wraz z nadejściem sezonu jesienno-zimowego rozwinęła się kolejna fala epidemii SARS-CoV-2 w Polsce. W zdecydowanej większości utrzymano dotychczasowe reguły funkcjonowania bibliotek, zdecydowano się jedynie na obniżenie limitu osób odwiedzających do jednej osoby na 15 metrów kwadra-

²³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 maja 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 957.

²⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 1054.

²⁵ *Rekomendacje Biblioteki Narodowej dotyczące funkcjonowania bibliotek w okresie letnim, 2021*, <https://bn.org.pl/aktualnosci/4336-rekomendacje-biblioteki-narodowej-dotyczace-funkcjonowania-bibliotek-w-okresie-letnim.html> [dostęp: 2022-04-12].

²⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 sierpnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 1583.

towych²⁷. W dalszym ciągu do limitów nie były zaliczane osoby, którzy przyjęły pełną dawkę szczepionki przeciwko COVID-19. Jednak pomimo licznych apeli przedstawicieli różnych gałęzi gospodarki wciąż brakowało narzędzi, które pozwalałyby w sposób klarowny egzekwować te przepisy. Zasady te miały obowiązywać do 17 grudnia, ale ostatecznie przedłużono je aż do 28 lutego 2022 r. Miało to związek z płynnym przejściem od czwartej do piątej fali epidemii oraz pojawieniem się kolejnej mutacji tej choroby.

Pod koniec lutego 2022 r. zniesionych zostało większość obostrzeń sanitarnych²⁸, utrzymany został jedynie nakaz zasłaniania ust i nosa w przestrzeni zamkniętej. Rozporządzeniem z dnia 25 marca 2022 r., obowiązek ten zachowano jedynie na terenie aptek i placówek prowadzących działalność leczniczą²⁹.

Po ponad dwóch latach zmian i obostrzeń życie w bibliotekach wróciło do normy. Choć nadal przy wejściach spotykane są płyny do dezynfekcji rąk, bibliotekarzy odgradzają od czytelników specjalne szyby, a użytkownicy często jeszcze zakrywają twarz maseczką, to są to raczej dobre nawyki niż regulacje prawne. Należy mieć nadzieję, że dzięki postępowi medycyny i rozwojowi wiedzy na temat choroby COVID-19 nie będzie już konieczności wprowadzania tak daleko idących obostrzeń, polegających na znaczącym ograniczaniu działalności placówek kulturalnych, w tym bibliotek. Można przypuszczać, że dobre praktyki, wypracowane przez dwa lata trwania epidemii, spowodują wzrost świadomości na temat chorób zakaźnych w społeczeństwie oraz w przyszłości przyczynią się do ograniczenia rozprzestrzeniania się nie tylko groźnych odmian wirusa, ale także tych, które uznane zostały za choroby endemiczne. Paradoksalnie pandemia COVID-19 stała się również czynnikiem motywującym do zmian technologicznych w bibliotekach. Nowe kanały świadczenia usług, takie jak zdalne rezerwacje, wrzutnie i książkomaty oraz większa aktywność w Internecie i mediach społecznościowych mogą być wartością dodaną, która pozwoli dotrzeć do nowych grup odbiorców.

Wykaz przywołanych aktów prawnych:

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, Dz. U. 2020, poz. 405.

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego, Dz. U. 2020, poz. 433.

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii, Dz. U. 2020, poz. 491.

²⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 listopada 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 2177.

²⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 lutego 2022 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2022, poz. 473.

²⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 marca 2022 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2022, poz. 679.

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2020, poz. 566.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2020, poz. 658.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 listopada 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2020, poz. 1972.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 listopada 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2020, poz. 2091.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2020, poz. 2316.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 stycznia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 91.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 207.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 lutego 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 267.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 367.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 marca 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 512.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 maja 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 957.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 1054.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 sierpnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 1583.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 listopada 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2021, poz. 2177.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 lutego 2022 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2022, poz. 473.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 marca 2022 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2022, poz. 679.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 maja 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2022, poz. 1025.

Legal framework and recommendations of the National Library regarding the libraries' rules during the COVID-19 pandemic in Poland

Abstract: The SARS-CoV-2 pandemic affected all areas of social life. It also left its mark on the activities of libraries, changing the established habits of both employees and users. The article presents the most important legal regulations and the recommendations of the National Library which influenced on activities of scientific and public libraries in Poland in 2020-2022.

Keywords: COVID-19 pandemic, legal rules, libraries.

Informacje o autorze: **Piotr Miłc** – młodszy bibliotekarz dyplomowany, pracownik Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.